

Flickan

En sommar i början av 80-talet lämnas Flickan genom vuxnas besynnerliga beslut ensam i ett stort hus på landet. Poetiskt och symbolistiskt berättar filmen genom Flickans ögon om några viktiga steg mot vuxenvärlden. En värld som är obegriplig, ibland till och med hotfull men också lockande. Filmens suggestiva stämning placerar åskådaren i ett tillstånd mitt emellan dröm och verklighet.

Rekommenderad från åk 5

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Besvikelsen är stor när nioåriga Flickan får veta att hon är för liten för att följa med till Afrika där föräldrarna ska biståndsarbete över sommaren. Så medan hennes äldre bror reser med föräldrarna får hon snällt stanna hemma i det stora vita lantliga trähuset tillsammans med barnvaksinkallade faster Anna. Fastern har emellertid ett komplicerat förhållande till alkohol och drar hem manliga vänner på nattliga fester.

Flickan tycker det går för långt och skickar ett brev i fasterns namn till dennes förmögne pojkvän Claes, och snart är fastern ute på seglats medan Flickan lämnas ensam med löfte om att inte berätta något för mamma och pappa.

Nu när hon reder sig själv hoppar hon över simskolan, där hon ändå inte vågar hoppa från hopptornet, och fördriver dagarna som hon själv behagar. Hon umgås med kompisen Tina och hennes kusin som gillar ABBA, smink och att prata om killar. Eller så upptäcker hon omgivningarna på cykel tillsammans med den blyge grannpojken Ola som är väldigt förtjust i Flickan. Tillsammans fångar de grodyngel som de föder upp i ett akvarium och hoppar från höskullen på hans pappas gård. I ett litet skjul på tomten har hon ett eget litet gömställe där hon funderar, läser och samlar intressanta saker.

Vykort dimper regelbundet ner från Afrika samtidigt som Flickans tillvaro blir allt mer torftig. Hon livnär sig på Havrefras och konserver medan hemmet sakta förfaller och blommorna vissnar. När omgivningen börjar undra var fastern håller hus kommer hon med olika undanflykter. Men Tinas föräldrar, särskilt hennes pappa Gunnar tycker att Flickans föräldrar är ansvarslösa och fastern helt oförmögen att ta hand om ett barn. Han tänker gå till botten med det här och kontakta hennes föräldrar. Flickan får dock en hållhake då Gunnar berusad kör i diket och inte vill att hon ska berätta om incidenten för hans fru.

Allt ställs på ända då Ola och Flickan blir osams uppe på höskullen och Flickan knuffar honom så han faller handlöst från loftet. När han hämtas av ambulans blir hon rädd att han skadats allvarligt eller ännu värre dött. Förtvivlad springer hon ut och hamnar liggande med huvudet ner i en vattenfylld uppblåsbar pool.

En ballongfarare nödländar i närheten och hon bjuder in den obekante aeronauten att dricka saft i hennes kök. Senare tar han med henne på en flygtur.

I nästa stund är föräldrarna hemkomna, hemmet nystädat och faster Anna dyker upp som om hon aldrig varit borta. Brorsan visar upp en uppstoppad ödla och pappa berättar att han saknat henne varje dag. Hela familjen följer med till sista dagen på simskolan där Flickan tar mod till sig och hoppar från hoppornet sedan hon återsett Ola vid god hälsa, om än på kryckor. En ganska lycklig Flicka betraktar sin spegelbild i slutet av denna sommar.

Vuxna genom barns ögon

“Flickan” är en film berättad ur ett barns perspektiv. Flickans föräldrar lämnar sin dotter ensam i fasterns vård för att fara ut i världen och hjälpa andra barn. Fastern i sin tur är inne i en fas där hon bestämmer sig för att prioritera sig själv och tycks inte ha en susning om ett barns behov. De vuxna som hon bjuder hem till huset är fulla och knappt medvetna om Flickans närvaro.

Tinas föräldrar är två vuxna som åtminstone ger sken av att bry sig om Flickan. Inte desto mindre har pappan, Gunnar, en nedlåtande ton illa förtäckt av sin egna burdusa humor. Han har som gimmick att låta Flickan sjunga och dansa en stump när de ses. Dock inte när någon annan ser. Han skämtar så gott som alltid på hennes bekostnad. Mamman Elisabet är av det rådiga slaget. En som inte tvekar att hjälpa ett barn varken med förstoppning eller bjuda på smörgås. Å andra sidan har hon en kylig attityd mot den egna dottern som blir särskilt tydlig i scenen när Tina står för uppträdandet på den årliga Företagarpokal festen. Hennes mimande till Abba iförd raffset får mamman att skämmas.

Jag står inte ut med att världen ska vara så här liten, suckar Flickans mamma vid tanken på att eventuellt behöva ställa in sitt livs resa. Den egna äventyrlustan och behovet av att 'rädda hela jävla världen', som Gunnar uttrycker det är större än omtanken om det egna barnet. Flera av de vuxna i filmen sätter sig själva och sina behov i första rummet. Andra är måhända närvarande men ändå

inte lyhörda. En tredje tror att ett skämtsamt sätt är vägen till ett barns förtroende.

- Fundera över bilden av vuxenvärlden i filmen. Representerar den Flickans subjektiva upplevelser eller finns det något man kan känna igen? Kan vuxna glömma barns behov i jakten på att uppfylla sina egna? De vuxna försöker måhända skämta i bästa välmening. Som när Gunnar säger att hon har simhud mellan tårna eller simfröken frustande frågar om Flickan vill känna på hennes bröst. Får vuxna skämta hur de vill med barn? När övergår skoj i kränkning av barnets integritet? Hur skiljer sig den unge mannen i luftballong sig från alla de andra vuxna i filmen?

- Vuxnas svek är ett genomgående tema. Föräldrar som lämnar en nioåring med en tvivelaktig barnvakt som i sin tur lämnar barnet helt ensamt. Men även de som är närvarande sviker. Tinas mor visar tydligt hur förnedrad hon känner sig för sin egen del över dotterns framträdande på en tillställning där hon själv just blivit prisbelönad för sin affärsverksamhet. Hur tänker ni er att Tinas förhållande till sin mor ser ut?

- I slutet får dock Flickan bekräftelse när hennes mamma blir vittne till hur hon hoppar från högsta hoppornet med ett rungande Bravo! Att som barn få sina föräldrars godkännande, beröm och uppmuntran är avgörande för vilka steg man sen kommer att våga ta i livet och den egna självkänslan. Fundera över vad kritik eller beröm från de egna föräldrarna kan innebära senare i livet. Ska en förälder berömma sina barn även om man kanske inte uppskattar allt de gör?

- “Säg inte det här till någon”, uppmanas Flickan flera gånger av de vuxna. Underförstått att de inser att de gör fel. Tenderar vuxna ge en bild av sig själva i andra vuxnas sällskap och en annan när de är själva med ett barn? Varför tar sig den vuxne såna rättigheter? Hur ska en vuxen vinna ett barns förtroende? Var hittar man en balans mellan sitt vuxenansvar och en förtrolig vänskap?

- “Jag har saknat dig varje dag”, säger Flickans pappa när de sitter i hennes gömställe efter att ha återvänt från resan. Han undrar om hon har saknat dem. Inte särskilt, svarar hon. Bra, tycker pappan. Vad menar han med det? Är han glad att hon inte varit ledsen, stolt över att hon klarar sig så bra utan dem, eller är det också ett bevis för att han själv inte behöver ha förebråelser för att de lämnat henne? Avsäger han sig på något sätt sitt ansvar som far med ett lättare samvete?

- Flickan är filmen igenom mycket av en betraktare där de vuxnas beteende framstår i en obönhörlig dager. Du måste vara stark, säger hennes moster. Flickan repeterar orden; Jag är stark. Hur svarar Flickan i filmen gentemot de vuxnas sätt att vara? Med trots? Genom att vara pragmatisk? Med barnslighet? När verkar hon ledsen, besviken rädd?

Jag är inte liten, jag är ung

"Flickan" handlar om en förändringarnas tid i ett barns liv. En sommar då mycket kommer att upptäckas av omvärlden och den egna personen. Flickan tar redan det tidiga beslutet att vara själv i huset, även om mamman givetvis avfärdar det som omöjligt innan. Visst klarar hon att vara själv även om mathållning och städning blir lidande.

Hon upptäcker också kärleken. Men hon blir också medveten om att hennes kropp tids nog kan komma att se ut som simfrökens. Innan dess finns dock många mysterier att lösa. Vilka olika sorts bröst finns det? Hon river ut en sida ur en uppslagsbok och fäster på sin anslagstavla där sommarens andra viktiga inslag finns.

Hon är också med när Ola under förnedrande former tvingas dra av sina kalsonger för att visa upp sig efter att Gisela bestämt att de ska ha handuppräknings om vilka som är för avklädningen. Motvilligt har Flickan räckt upp handen.

Tina och Flickan pratar lite om killar men det är när Tinas äldre kusin från stan, Gisela, är på besök som hon på allvar invigs i samtal om killar och sex. Det är ungdomens privilegium att vara passionerat kär. De talar om

passion och Flickan har hört att de vuxna, föräldrarna ofta är kära av ren vana. Vilket låter trist.

- Flickan är ett barn som upptäcker sig själv och världen hon funderar över vem hon är och vad hon klarar av. Hennes ensamsommar handlar mest om att testa hur det är att vara vuxen. Att rå sig själv, skåla med sig själv i mjölk, sova själv och själv fara in till stan och proviantera. Hon har funderingar kring kärlek men lyssnar mer än hon tänker sig själv i sexuella situationer med pojkar. Att umgås med Ola är ett första steg till ett romantiskt förhållande. Hur överbrygger hon sveket mot honom när han tvingas klä av sig? Fundera över hur hon antar rollen av att vara en vuxen. På vilka sätt verkar hon mogen och när uppträder hon som ett barn? Vad är det bästa med att vara barn? Och i vilken grad vill man vara vuxen samtidigt?

Filmen beskriver också vänskap på barns villkor. Flickan och Tina är vänner sedan länge men mycket verkar gå mest på rutin. Flickan påpekar att Tina inte får killar för att hon är tjock och Tina å sin sida hånar Flickan för att hon är oerfaren. När Gisela dyker upp blir trions inbördes förhållanden än mer delikata. Bäst åskådliggörs detta i bråket om vem som skall vara Agneta i Abba när de övar på ett mimnummer. Gisela som är äldst och från 'stan' bestämmer att hon är mest Agneta-lik och Flickan hamnar inte helt otippat som Björn (sic) på plastpiano.

- Det råder en strikt hierarki i gruppen där Flickan hamnar längst ner och får ta smållarna som att tvingas kyssa ett gäng äldre farbröder som straff för tjejnarnas lottbedrägeri. Hur ser tjejnarnas vänskap ut? Bygger den på jämlikhet eller umgås de för att de inte har några andra att välja på? Hamnar vänner ofta i liknande konstellationer som flickorna i filmen? Vad konkurrerar flickor om? Hur skildras Flickans vänskap med Ola?

En gåtfull film

"Flickan" är en vardagspoetisk film om en avgörande sommar. Kanske tycker vi den i tonen påminner om andra svenska barnskildringar vi sett som "Hugo & Josefina" eller

“Den bästa sommaren”. Men Flickan har ett mörkare drag under den finstämda ytan. Ett oroskapande ton som anslås i musik och bild men också i enskilda scener.

Filmen utgår från ett barn som trots att hon verkar kavat och duktig ändå förefaller utsatt. I mötet med äldre män blir det hotet uppenbart. Särskilt gäller det scenerna med farbror Gunnar. Redan filmens första möte med honom antyder att han betraktar Flickan med en vuxen mans blick. Hans spolar med vattenslangen och hustrun påpekar att han är blöt i skrevet. Gunnars och Flickans scener har en obehaglig känsla över sig att något kommer att hända Flickan. Något som dock aldrig sker. Men filmen arbetar och planterar ändå den känslan hon publiken. Det finns alltså väl inarbetade filmkonventioner som för tankarna åt ett särskilt håll men filmen väljer sedan att inte fortsätta att visa det förväntade utan bara antyda.

- Det finns flera scener där Flickan framstår som särskilt sårbar och situationen särskilt hotfull. Som när flickorna sålt falska lotter och Flickan tvingas ge alla äldre män på en herrmiddag en kyss på kinden. Eller när Flickan ligger i badkaret och Gunnar kommer in. Kommer han att avslöja att fastern inte alls är på väg? Kommer han vara hotfull? Eller befarar vi att han kommer att förgripa sig på Flickan? Fundera över hur filmen arbetar med filmkonventioner och åskådarens förväntningar. Vilka ingredienser skapar stämningen? Hur förhåller sig personerna till varandra i rummet och hur ser deras inbördes maktförhållande ut?

- Filmen rymmer många vackra sommarbilder, flyktiga som minnen av fladdrande hår, böljande fält och skir kvällsdimma. Fina stunder av barndomens frihet och lek. Fundera över hur filmen balanserar mellan de olika tillstånden. Kamerans förhållande till Flickan bidrar också till om vi uppfattar stämningen som hotfull eller inte. Den kan 'smyga' som ett betraktande öga, zooma in på kroppsliga detaljer eller betrakta henne inträngt i ett hörn av bilden. Hur har fotografen Hoyte van Hoytema arbetat med ljus och stämningar i bilderna, vilka miljöer känns harmoniska respektive hotfulla?

- Det finns även symboliska bilder att fundera över. Grodnglet som de fångar och som växer för att sedan fly sitt akvarium kan ses som Flickan själv och hennes utveckling från liten till självständig. Ballongfararen är kanske fil-

mens mest drömlika inslag. Den unge vackre mannen som kommer som en skänk från ovan, dricker saft i Flickans kök och befriar hennes hår från kardborrar. Vem är han? En dröm? En hägring? Hennes idealbild av en vuxen eller drömprinsen?

Inte svar utan frågor

Filmen ger inte svar utan ställer frågor. Vi vet inte om det som sker verkligen händer eller bara är Flickans drömmar eller fantasier. Vid ett tillfälle lägger hon sig i sängen hos sina föräldrar som det ser ut. På morgonen är hon själv. Regissören Fredrik Edfeldt gör inga klara distinktioner mellan vad som är verklighet eller ej. Och kanske spelar det inte någon roll. När föräldrarna kommer hem är huset i tipp topp och fastern kommer lite sömndrucken och väl solbränd in. Var allting bara en dröm, en fantasi eller en tanke från Flickan sida?

- Hur tolkar ni filmen? Fundera kring begrepp som realism och verklighet. Kan något kännas verkligt även om det inte skildras 'realistiskt', kan å andra sidan något kännas realistiskt utan att vara 'verkligt'? Vad tycker ni om filmer som bryter det filmkonventioner? Är de bara svåra att ta till sig eller kan de generera egna funderingar?

Produktionsuppgifter

Sverige 2009

Producent: David Olsson

Manus: Karin Arrhenius

Regi: Fredrik Edfeldt

Foto: Hoyte van Hoytema

Klippning: Bernard Winkler, Therese Elfström & Malin Lindström

Originalmusik: Dan Berridge

Scenograf: Lars Strömsten

I rollerna

Flickan - Blanca Engström

Faster Anna - Tova Magnusson-Norling

Tina - Emma Wigfelt

Gunnar - Leif André

Elisabeth - Ia Langhammer

Pappa - Shanti Roney

Mamma - Annika Hallin

Ola - Vidar Fors

Gisela - Michelle Wistam

Simskolefröken - Eleonora Gröning

Claes Curman - Per Burell

Herrmiddagsvärd - Henric Holmberg

Tekniska uppgifter

Speltid: 100 minuter

Format: Cinemascope

Ljud: Dolby Digital DTS

Censur: Barntillåten

Svensk premiär: 4 september 2009

Distribution

Scanbox Entertainment, Förmansvägen 2, 4tr, 117 43 Stockholm Tel 08 545 787 82 www.scanbox.com

Redaktion

Andreas Hoffsten, Barn & ungdom, Svenska Filminstitutet, september 2009